

Mr. sc. Petar Bačić: Constitutional rights and new technologies - a comparative study...
Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 45, 4/2008., str. 917.-919.

Mr. sc. Petar Bačić, asistent
Pravnog fakulteta Sveučilišta u Splitu

CONSTITUTIONAL RIGHTS AND NEW TECHNOLOGIES – A COMPARATIVE STUDY Ed. by Ronald Leenes, Bert-Jaap Koops & Paul De Hart T.M.C. Asser, The Hague 2008, p. 301

Ustavna prava omogućuju građanima osnovnu razinu zaštite, ona uspostavljaju temeljna prava koja su im nužna radi opstanka i samorazvoja u zajednici. Zbog toga ta prava po svojoj prirodi trebaju biti generalna, stabilna i dugotrajna. Suprotno tome, tehnologije su po svojoj prirodi prolazne i u stalnom su razvoju, ali zato njihov utjecaj na društvo - bilo pozitivan ili negativan - ima velike implikacije glede ustavne zaštite pojedinaca. Sve su uočljivije tenzije između starih ustavnih prava i novih, stalno razvijajućih tehnologija. Uvjetovane ustavnim sustavom i pravnim tradicijama, države nastoje rješavati takve tenzije na različite načine. Najveći dio državnopravnih sustava je putem zakonodavstva i odluka sudova tijekom 1980-ih i 1990-ih pratio nagli razvoj informacijskih i komunikacijskih tehnologija. Međutim, zahvaljujući ubrzanom razvoju računala i načina korištenja podataka, pravna rješenja iz tog razdoblja više nisu dovoljna ni zadovoljavajuća. O novim i nepredvidljivim odnosima između ustavnih prava i novih tehnologija govori se i u knjizi pod naslovom “**Constitutional Rights and New Technologies - A Comparative Studies**”, koju je priredila grupa nizozemskih profesora prava (Ronald Leenes, Bert-Jaap Koops i Paul De Hert) uz doprinose petnaest suradnika iz različitih država.

Knjiga je podijeljena na devet dijelova. Uvod (*Introduction*) su napisali urednici izdanja **Ronald Leenes, Bert-Jaap Koops i Paul De Hert** (str. 1.-10.). Drugi dio, koji su napisali **Els Kindt, Eva Lievens, Elenis Kosta, Thomas Leys i Paul de Hert**, govori o ustavnim pravima i novim tehnologijama u Belgiji (*Constitutional Rights and New Technologies in Belgium*, str. 11.-56.). Treći dio o ustavnim pravima i novim tehnologijama u Kanadi napisao je **Jason M. Young** (*Constitutional Rights and New Technologies in Canada*, str. 57.-94.). Ustavnim pravima i novim tehnologijama u Francuskoj posvećen je četvrti dio knjige (*Constitutional Rights and New Technologies in France*, str. 95.-136.) koji su napisali **Fanny Coudert, Anne Debet i Paul De Hert**. Peti dio o ustavnim pravima i novim tehnologijama u Njemačkoj (*Constitutional Rights and New Technologies in Germany*, str. 137.-158.) napisali su **Thomas Hoeren i Anselm Rodenhause**n). Autori šestog dijela o ustavnim pravima i novim tehnologijama u Nizozemskoj (*Constitutional Rights and New Technologies in Netherlands*, str. 159.-198.) su **Bert Jaap Koops i Marga Groothuis**. O ustavnim pravima i novim tehnologijama u Švedskoj govori sedmi dio knjige (*Constitutional Rights and New Technologies in Sweden*, str. 199.-224.) koji je napisala **Cecilia Magnusson Sjöberg**. Osmi dio o ustavnim pravima i novim tehnologijama u SAD (*Constitutional Rights and New Technologies*

in SAD, str. 225.-264.) napisala je **Susan W. Brenner**. Deveti dio knjige koji sadrži zaključke i preporuke (*Conclusions and Recommendations*, str. 265.-286.) napisali su **Paul De Hart**, **Bert-Jaap Koops** i **Ronald Leenes**. Knjiga također sadrži i dodatak (odnosno popis sudionika velikog skupa o središnjoj temi knjige koji se je održao u Hagu 1. prosinca 2006. godine), kratke napomene o autorima te indeks pojmova.

Značaj ove knjige je u tome što sadrži različita nacionalna izvješća (obuhvaćeno je sedam država - Belgija, Kanada, Francuska, Njemačka, Nizozemska, Švedska i SAD) o promjenama vezanim uz ustavna prava i politiku ljudskih prava u odnosu na razvoj informacijske i komunikacijske tehnologije (Information and Communication Technology - ICT). Naglasak je stavljen na ustavna prava privatnosti, zaštitu podataka, fizički integritet, nepovredivost doma, tajnost komuniciranja, te slobodu izražavanja. Knjiga djelomično predstavlja nastavak prijašnjih istraživanja vođenih u okviru Tilburškog sveučilišta od 1999. do 2000. godine. Središnje pitanje knjige je kako i na koji način identificirati razvoj ustavnih prava i novih tehnologija u navedenim državama. Saznanja u svakom slučaju mogu pomoći u prilagodbi, odnosno u osuvremenjivanju konkretnih ustava, mogu poslužiti kao potpora za različite strategije kojima bi se ostvarili funkcionalno ekvivalentni rezultati, tj. kontinuirana zaštita globalno prihvaćenih vrednota privatnosti i slobode izražavanja.

Iskustvo nas uči da su nove tehnologije bile i ostaju izazov za ustavna prava. Ustavna prava su u generalnom smislu dovoljno tehnološki neutralna, bilo zato što su apstraktno formulirana ili koriste otvorene pojmove (Švedska) ili temeljna načela poput općeg prava na privatnost (Njemačka), bilo zato što ih ustavni ili drugi sudovi osuvremenjuju svojim tumačenjem koje nadilazi literarno čitanje ustava (SAD, Kanada). Ustavna revizija je u različitim oblicima temeljno obilježje većine ustavnih sustava (osim u Nizozemskoj), pa i ta činjenica između ostalog objašnjava nepostojanje potrebe za izmjenom samih ustava.

Opći trend odnosa ustavnih prava i novih tehnologija obilježava odsustvo ustavnih promjena na ovom planu, ali jednako tako i uočljivi trend niske ustavne dinamičnosti. Iako je u nekim zemljama (primjerice u Belgiji) u posljednjih nekoliko godina zabilježena velika ustavna aktivnost, istina je da u većini država ustavna prava ne igraju ključnu ulogu u debatama o novim tehnologijama. S druge strane, uvid u objavljena istraživanja nam pokazuje da su ustavne vrednote koje su povezane s privatnošću i slobodom komuniciranja i koje "hrane" politiku informacijskih tehnologija, zakonodavstva, sudske odluke, itd., često bez ikakvih referenci na posebna ustavna prava. Riječ je zapravo o tome da su ustavne vrednote važne za tehnološku politiku i pravo, ali na jedan neizravni način: one često ostvaruju utjecaj na implicitni način, odnosno kroz drugo, neustavno zakonodavstvo koje prati i implementira ustavna prava. Ta činjenica pruža određenu nadu, jer nove tehnologije postavljaju nove izazove ako ne samim ustavnim dokumentima, onda svakako svim drugim pravnim područjima. U oblikovanju prava i pravne politike koja bi odgovarala budućnosti, odnosno razvoju koji održava vezu s tehnologijom,

ustavne vrednote trebaju imati ulogu društvenog vodiča kroz proces koji će sasvim sigurno značiti promjene, posebno u situacijama kada je teže predvidjeti koje su to konkretne promjene koje donose nove tehnologije.

Ustavna prava predstavljaju temeljne vrednote definiranja svakog ljudskog bića i društva, a tako treba i ostati. Trebalo bi voditi računa o tome da se predstavnička tijela i političari u svojim aktivnostima čak i u slučaju aktivnih ustavnih prava na njih još eksplicitnije pozivaju, jer se samo na taj način stvara okolina u kojoj se ustavna prava razvijaju i služe kao vodič cjelokupnom društvu. To bi posebno trebali imati na umu u aktualnim domaćim raspravama o novim informacijskim tehnologijama i “starim” ustavnim pravima u kojima se, što potvrđuju brojna novinska izvješća, više brine o interesima odanih servisera *Big Brother*a, nego o ustavnim pravima sigurnosti, nepovredivosti doma i privatnosti građana.